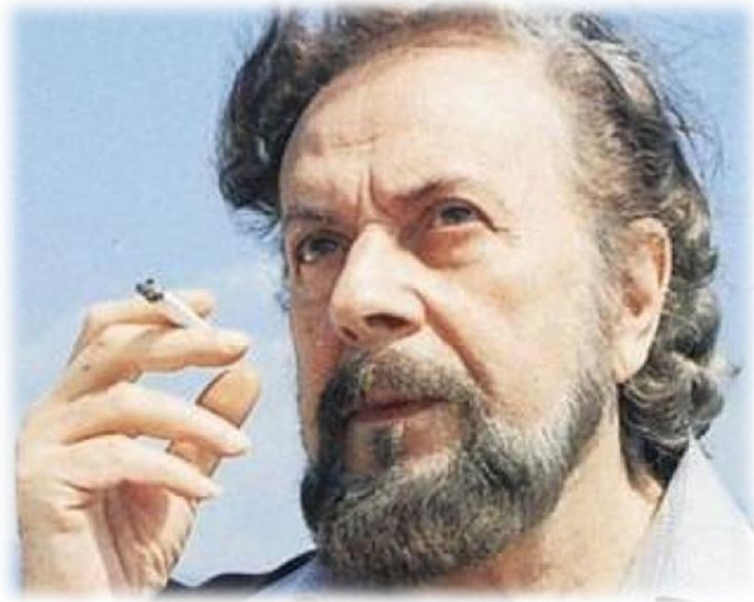

Θεατρική περίοδος
2002 – 2003

Γιάννη Ρίτσου
«Η Σονάτα του Σεληνόφωτος»
«Αίας»

Θέατρο «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ»

Επειδή «το πιο βαρύ φορτίο
είναι τα φως που δεν μπορούμε
να δώσουμε», αγωνιζόμαστε
να μη μένουν ανεπίδοτα
της ποίησης τα δώρα.

Θέατρο «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ»

Θεατρική περίοδος: 2002 – 2003

Γιάννη Ρίτσου

«Η Σονάτα του Σεληνόφωτος»

«Αίας»

Σκηνοθεσία: Χρήστος Τσάγκας

**ΥΛΙΚΟ για τον Εκπαιδευτικό
πριν από την εμπειρία της παράστασης.**

Αναστάσης Μαδαμόπουλος,
φιλόλογος
Σύμβουλος Εκπαιδευτικών προγραμμάτων
της «Ελεύθερης Έκφρασης».

II. Οι φάσεις της ποιητικής του δημιουργίας*

1^η φάση 1926 – 1936

Από τα μικρά νεορομαντικά – νεοσυμβολικά ποιήματα στα ποιήματα κοινωνικής κριτικής και κοινωνικής εξέγερσης («Τρακτέρ», «Πυραμίδες», «Επιτάφιος»).

2^η φάση 1936 – 1941

- α. Ποιήματα με θέματα φυγής και εσωτερικής αναζήτησης, υπέρβαση των επιδράσεων του καρνωτακισμού με το «Τραγούδι της νεκρής αδερφής»
- β. Η ταπείνωση, τα χρόνια της σκλαβιάς (Σιωπηλή αδελφή) και η Αντίσταση («Η τελευταία π.Α. – προ Ανθρώπου – εκατονταετία», «Παραμονές ήλιου»).

3^η φάση 1944 – 1955

- α. 1941 – 1944. Ηρωική ανάπλαση της αντίστασης και του αγώνα («Τρία χορικά», «Ρωμοσύνη», «Κυρά των Αμπελιών»).
- β. 1949 – 1952. Τα σκληρά βιώματα από τις εκτοπίσεις και τις διώξεις («Γειτονιές του κόσμου»).
- γ. 1952 – 1955. Η επανασύνδεση με το χαμένο παρελθόν («Ανυπόταχτη πολιτεία», «Πρωινό άστρο»).

4^η φάση 1956 – 1966 Ιδεολογικές ανακατατάξεις και πλούσια παραγωγή.

- α. Ο κύκλος των πραγμάτων («Σημειώσεις στα περιθώρια του χρόνου», «Μαρτυρίες»).
- β. Ο κύκλος των χορικών (Εφτά διαλογικά έργα με θέμα τον πόλεμο, το έθνος και τη καταστροφή)
- γ. Ο κύκλος «Τέταρτη διάσταση».

5^η φάση 1967 – 1976 Δικτατορία και μεταδικτατορικά χρόνια.

- α. Επιστροφή σε παλιά θέματα («Δεκαοκτώ Λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας», «Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο», «Ο τοίχος μέσα στον καθρέφτη», «Γραγκάντα»).
- β. «Τερατώδες Αριστούργημα», «Αργά, πολύ αργά, μέσα στη νύχτα». Εδώ αγγίζονται προβλήματα της ποιητικής τέχνης και προβάλλεται η ποιητική του μυθολογία.

---

* Τα έργα που αναφέρονται σε κάθε φάση είναι ενδεικτικά.

III. Λίγα λόγια για τον κύκλο «Τέταρτη διάσταση» στον οποίο ανήκουν οι δύο συνθέσεις που θα παρακολουθήσουμε στη θεατρική παράσταση.

- Ο κύκλος αποτελείται από δεκαέξι εκτενή ποιητικά κείμενα (συνθέσεις).
- Από τα δεκαέξι αυτά κείμενα, τα έντεκα αντλούν τα θέματά τους από την αρχαία Ελληνική Μυθολογία και στα οχτώ πρωταγωνιστούν γυναίκες
- Τα περισσότερα έχουν μορφή υποτυπώδους θεατρικού διαλόγου. Κοντά στο πρόσωπο που μονολογεί υπάρχει κάποιος που ακούει βουβός ή έχει μιλήσει λίγο πριν. Στη δεύτερη περίπτωση ο μονόλογος είναι η απάντηση σε ερώτηση που έχει προηγηθεί και της οποίας το θέμα το αντιλαμβανόμαστε και το αποσαφηνίζουμε λίγο λίγο μέσα από την απάντηση.
- Τα ποιητικά κείμενα τα προλογίζουν και τα επιλογίζουν μέσα σε παρενθέσεις άλλα σύντομα κείμενα που παίζουν το ρόλο σκηνοθετικών οδηγιών. Τα σημειώματα αυτά παράλληλα τοποθετούν τοπικά και χρονικά τη δράση των έργων, δίνουν την προϊστορία και, συχνά, προϊδεάζουν για την έκβαση, την κατάληξη δηλαδή στον προκαθορισμένο στόχο.
- Η τέταρτη διάσταση – ο τίτλος του κύκλου – είναι η διάσταση που ενδέχεται να αποκτήσουν τα πρόσωπα και τα πράγματα, όταν αποδεσμεύονται από τις υλικές τους διαστάσεις. Το επίτευγμα αυτό βέβαια είναι εφικτό μόνο σε ένα απόλυτα υποκειμενικό επίπεδο και το πέρασμα ενός προσώπου ή αντικειμένου στην τέταρτη διάσταση προϋποθέτει την πολλαπλή βίωσή του και τη βαθιά χάραξή του στη μνήμη. Έτσι ο λόγος των ποιημάτων αυτών είναι περισσότερο λόγος της ενδοσκόπησης και της ανάμνησης και λιγότερο λόγο της δράσης. Εξηγούνται επομένως και οι συχνοί αναχρονισμοί και το κουβεντιαστό ύφος που επισημαίνονται σε αυτά.
- Στα ποιήματα αυτού του κύκλου διακρίνονται τρία αφηγηματικά / βιοματικά στρώματα: το αυτοβιογραφικό, το μυθικό και το ιστορικό. Ωστόσο είναι η κίνηση του ποιητή σε ένα ακόμα, μεταφυσικό, ως το

αποκαλέσουμε στρώμα, που τον τροφοδοτεί με θέματα όπως αυτά του υπαρξιακού κενού, της απελπισίας, της αίσθησης της ματαιότητας και της παραίτησης.

- Ο στοχασμός και η ανάλυση συνταιριάζονται με έναν πηγαίο λυρισμό.
- Ευδιάκριτες είναι τόσο η στάση του ποιητή απέναντι στην πρακτική της κοσμοθεωρίας του όσο και οι συνειδησιακές ενστάσεις του πάνω στο ίδιο θέμα.
- Βασικό θέμα σε όλες τις ποιητικές συνθέσεις του κύκλου είναι η καταλυτική πορεία του χρόνου και η φθορά.
- Τα ποιήματα αυτά θα τα αναγνώσουμε πιο σωστά αν τα συσχετίσουμε με τη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα (την πραγματικότητα της εποχής που γράφτηκαν, 1956 – 1966). Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι:
  - α. Στο 2^ο συνέδριο του Κ.Κ. της Ε.Σ.Σ.Δ. (Φεβρουάριο του 1956) καταδικάστηκε η προσωπολατρία. Η Σονάτα γράφτηκε τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς.
  - β. Στην 6^η ολομέλεια της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε. που έγινε το Μάρτιο του 1956 καθαιρέθηκε ο Ζαχαριάδης.
  - γ. Το 1954 ο Γ. Ρίτσος νυμφεύεται και το 1956 γεννιέται η κόρη του.

Τα γεγονότα αυτά διαμορφώνουν μια νέα προβληματική και γίνονται οι προϋποθέσεις για την εμφάνιση της τάσης του για εξωτερίκευση και εξομολόγηση, καθώς και για τη συναισθηματική φόρτιση του ποιητικού του λόγου.

IV. Η Σονάτα του Σεληνόφωτος και ο Αίας είναι δύο από τα εκτενή ποιήματα του κύκλου – Τέταρτη Διάσταση.

Η Σονάτα γράφτηκε τον Ιούνιο του 1956 στην Αθήνα. Είναι ένας δραματικός μονόλογος μιας ηλικιωμένης Γυναίκας με τα Μαύρα, ανώνυμης ωστόσο, μπροστά σε έναν ανώνυμο επίσης Νέο που παραμένει σιωπηλός σ' όλη τη διάρκεια του μονολόγου. Η Γυναίκα σε όλο το ποίημα ικετεύει τον Νέο να την πάρει μαζί του στην πολιτεία, αλλά στο τέλος αιφνιδιαστικά παραιτείται και ο Νέος φεύγει μόνος του. Δε μαθαίνουμε ποτέ αν τελικά η Γυναίκα βγήκε από το σπίτι.

Η Γυναίκα και ο Νέος ενδέχεται να είναι προσωπεία αντίθετων στάσεων του ίδιου του ποιητή, μιας ιδεαλιστικής και μιας μαρξιστικής! Ίσως αντιπροσωπεύαν ομάδες πληθυσμού με αντίθετες κοσμοθεωρίες. Ίσως, τέλος, να προσωποποιούν θεμελιώδεις συγκρούσεις που συνθέτουν τη ζωή, άντρας ≠ γυναίκα, νιάτα ≠ γηρατειά, παλιό ≠ καινούργιο. Στη Σονάτα ο ποιητής, ταλαντεύεται ανάμεσα στον ιδεαλισμό και το ρεαλισμό, την καρτερική παθητικότητα και την επαναστατική επιθετικότητα, την υποταγή και την εξέγερση, την ενδοσκοπίση και τη δίψα για ζωή (εξωστρέφεια). Η Χρύσα Προκοπάκη εύστοχα παρατηρεί ότι ο ποιητής παρουσιάζεται διχασμένος και διπλός, αντιφατικός και απροσδιόριστος, πρωτεϊκός.

Το έργο προσφέρεται για πολλαπλές αναγνώσεις και ερμηνείες. Έτσι μπορεί να διαβαστεί και ως ποίημα για την ποίηση.

Ο Αίας γράφτηκε στη Λέρο και τη Σάμο ανάμεσα στον Αύγουστο του 1967 και τον Ιανουάριο του 1969.

Ο τραγικός ήρωας που μόλις έχει συνέλθει από την κρίση της τρέλας του (Επειδή δε δόθηκαν σ' αυτόν τα όπλα του Αχιλλέα μετά το θάνατό του θεωρεί τον εαυτό του αδικημένο και τρελαίνεται. Σε μια κρίση σκοτώνει ζώα νομίζοντας ότι σκοτώνει Αχαιούς και ότι παίρνει έτσι εκδίκηση για την αδικία που του έγινε). Στο ποίημα του Γ. Ρίτσου απευθύνεται στην Τέκμησσα, αιχμάλωτη παλλακίδα του.

Ποιο είναι το πρόβλημα του Αίαντα; Πώς το αναλύει ο μελετητής του Ρίτσου Ζήσης Οικονόμου;

«Όσους χειροκροτούμε, όσους θαυμάζουμε από σκοτεινές συναντήσεις δίχως κόπο και ευθύνη, αυτούς δεσμεύουμε σαν τους έσχατους σκλάβους, αυτούς κατασπαράζουμε, ρίχνοντας πάνω τους ματιές λεηλασίας και ληστρικότητας, όταν τολμούν να κυκλοφορήσουν μεταξύ όπως ο κάθε άνθρωπος. Οι χορωδίες που πληθαίνουν υμνολογώντας φημισμένα ονόματα είναι για την αυτοεξύψωση των χειροκροτούντων και υμνωδών, για να καλύπτουν το βαθύτερο ανταγωνιζόμενο μίσος εναντίον τους. Γι' αυτό πολύ εύκολα τα «Ζήτω» μετατρέπονται σε «Κάτω», οι δοξολογίες σε κατάρρες, η μνημοσύνη σε ριζική εγκατάλειψη και λησμονιά, μόλις άλλο μεγάλο φημισμένο όνομα εμφανιστεί.

Ο ήρωας επιθυμεί να κλειστούν τα ανοίγματα απ' όπου τέτοιες ενοχλήσεις. Όμως σε άλλη διάσταση ο ένσαρκος κόσμος έχει μετατραπεί σε ισχυρά ίχνη κρυφής μνήμης κι είναι πολύ δύσκολα να ξεριζωθούν, να σβηστούν για να μη μας καταδιώκουν ενεργοποιημένα. Γι' αυτό πριν σπαταλήσουμε εντελώς τη θεία ενέργεια σε δευτερεύοντα και λεπτομέρειες, επίγνωση και ομολογία έναντι του ίδιου μας εαυτού, αποτελούν την αυτοθεραπεία και σωτηρία».

V. Διδαχτικοί στόχοι.

Πρέπει να υπηρετηθούν και στη φάση της παρουσίασης των έργων στη τάξη, πριν δηλαδή την παράσταση, και μετά την παράσταση στον χώρο του φουαρέ ή στη τάξη.

Στόχος 1^{ος} : Να κατανοηθεί η ιδιαιτερότητα των ποιημάτων της Τέταρτης Διάστασης (όπως παρουσιάζεται στο κεφάλαιο: Λίγα λόγια για την Τέταρτη Διάσταση).

Στόχος 2^{ος}: Να επισημανθούν τα στοιχεία που καταδεικνύουν τον θεατρικό χαρακτήρα των δύο έργων.

Στόχος 3^{ος}: Να επισημανθούν οι ομοιότητες των δύο έργων, που δικαιολογούν την ένταξή τους στον ίδιο κύκλο, αλλά και οι διαφορές τους.

Στόχος 4^{ος} : Να συγκρίνουν οι μαθητές την αναγνωστική με τη θεατρική εμπειρία και να εκφράσουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους για τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα των ποιημάτων αλλά και της παράστασης.

Στόχος 5^{ος} : Να εξοικειωθούν με την αμφισημία – πολυσημία του ποιητικού λόγου και την ακρόαση της θεατρικής εκφοράς που αποτελεί κατά κάποιο τρόπο αποκωδικοποίησή του και ερμηνευτική πρόταση του υποκριτή. Να γνωρίσουν και την απόλαυση της ακρόασης ποιητικού λυρικού λόγου που εκφέρεται από σκηνή θεάτρου.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις των φύλλων εργασίας των μαθητών.

α. Η Σονάτα του Σεληνόφωτος

1. Ποια στοιχεία προσδίδουν στη σύνθεση αυτή θεατρικό χαρακτήρα;
  - Οι σκηνοθετικές οδηγίες στον Πρόλογο και επίλογο.
  - Η ύπαρξη ενός βουβού προσώπου, του αποδέκτη του μονολόγου, που καθορίζει την εξομολόγηση των πρωταγωνιστών και τη σκηνική δράση.
  - Η εσωτερική δράση (ενδοσκόπηση, ανάμνηση γεγονότων και καταστάσεων, ανάλυση, έκθεση προθέσεων, συναισθηματικές μεταπτώσεις, αστάθεια και ρευστότητα της βούλησης).
  - Στον Αίαντα κυρίως η μεταφορά δια του λόγου (με τη μορφή αγγελικής ρήσης) της εκτός σκηνής δράσης στη σκηνή. Η μετακίνηση της αφηγημένης δράσης του ήρωα σε πολλούς διαφορετικούς χώρους, διαφορετικές στιγμές του ίδιου ημερονυχτίου, τεχνική που συμβάλλει μαζί με τις αναδρομές και τις μεταπτώσεις στη «διόρθωση» της αντι-θεατρικότητας που χαρακτηρίζει τους εκτενείς σκηνικούς μονολόγους.
2. Ποιος είναι ο λόγος της ανωνυμίας των δύο προσώπων;
  - Γιατί πρέπει να λειτουργήσουν ως σύμβολα, ενώ πρόθεση του ποιητή είναι να μην τα περιορίσει σε συγκεκριμένους ρόλους. Η ανωνυμία διευρύνει τους χαρακτήρες και τους καθολικούς.
3. Ο ρόλος της ηρωίδας αποκτά διαστάσεις συμβόλου; Ποιου;
  - α. Τη συμβιβασμένη γυναίκα, που ζει μόνη, που αφήνεται στον ρυθμό των γεγονότων και έχει στερηθεί την ελευθερία της, που ζει χωρίς να μπορεί να αντιδράσει στη φθορά και την παρακμή της, τη γυναίκα που εκούσια καταπιέζεται.
  - β. Τον κάθε άνθρωπο που ζει σ' έναν κόσμο παρακμασμένο, σε μια κοινωνία αποτελματωμένη, αλλοτριωμένη και αλλοτριωτική. Που καταπιέζεται, αλλά δεν αντιδρά, που κάνει τη βούλησή του, αλλά συνηθίζει να ζει ακόμη και στερούμενος τα πιο βασικά και θεμελιώδη δικαιώματά του.

4. Πώς περιγράφεται το σπίτι και ποια η σχέση της ηρωίδας με τον ιδιωτικό της χώρο;

Το σπίτι παλιό, να καταρρέουν οι σοβάδες, να φθείρονται τα έπιπλα, τα δοκάρια που το στηρίζουν να είναι σαθρά και ετοιμόρροπα. Η ηρωίδα νιώθει ανασφαλής, φοβισμένη, αναστατωμένη. Αυτή η φθορά φοβάται πως θα αγγίξει και την ίδια και ότι θα χαθεί μαζί με το σπίτι και τα υπάρχοντά του. Γι' αυτό θέλει να φύγει και ζητά από το νέο να την πάρει μαζί του.

5. Πώς λειτουργούν τα πράγματα μέσα στο ποίημα. Ποια πράγματα προτιμώνται;

Ο ποιητής δείχνει προτίμηση σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης. (Η ποίηση του Ρίτσου καθιερώνει οτιδήποτε κοινό και ασήμαντο τρίβεται με την καθημερινότητά μας, δίχως να διεκδικεί υψηλή αγοραστική αξία στην ποίηση και στη γλώσσα: Δ. Μαρωνίτης).

«Στη Σονάτα έχουμε ένα αισθητικό κατόρθωμα του ποιητή μεταβάλλει σε ποιητικό υλικό ένα κατεξοχήν αντιποιητικό θέμα: τα μαγειρικά σκεύη και το χώρο τους, την κουζίνα. Στους στίχους αυτούς υποβάλλεται και η βιολογική φθορά του κόσμου που εκπροσωπεί η Γυναίκα με τα Μαύρα. Η κουζίνα είναι τόπος αηδίας για τους φθαρμένους οργανισμούς, που δε χρειάζονταν την τροφή, αφού δεν εκτελούν πια κανονικά τις λειτουργίες τους». (Μερακλής)

6. Πώς περιγράφεται η πολιτεία και πώς λειτουργεί η περιγραφή της σε σχέση με την αντίστοιχη περιγραφή του σπιτιού;

Η πολιτεία παρουσιάζεται άλλοτε προσωποποιημένη (με ροζιασμένα χέρια, ορκίζεται στο ψωμί και στη γροθιά της, κ.λπ.) άλλοτε κυριολεκτικά (τσιμεντένια) και άλλοτε εξιδανικευμένη (ασβεστωμένη με φεγγαρόφωτο). Είναι θετική σαν μεταφυσική, σαν κάτι ανάμεσα στο υπαρκτό και μη υπαρκτό. Η ασταθής στάση της Γυναίκας απέναντι στην πολιτεία οφείλεται τόσο στη γενικότερη αστάθεια του χαρακτήρα της όσο και στην εξ αποστάσεως θέαση. Τα πράγματα θα αποσαφηνίζονταν, αν τολμούσε να κάνει το αποφασιστικό βήμα.

Η πολιτεία λειτουργεί ως αντίποδας του σπιτιού. Στην πολιτεία καταργείται ο χρόνος και η φθορά. Στην πολιτεία παρέχεται η ευκαιρία απαλλαγής από βασανιστικές εμμονές και μιζέριες που εξαντλούν τις ανθρώπινες αντοχές. Στην πολιτεία ο χρόνος καταργείται, ενώ στο σπίτι τελειώνει (θάνατος).

7. Ποια τα υπερρεαλιστικά στοιχεία της Σονάτας.

Τα αόρατα χέρια που τραβούν κουρτίνες, το δάχτυλο που γράφει στη σκόνη του πιάνου, η πάλλευκη άχνα απ' το φεγγάρι που, ναι, ... μεγάλη συνοδεία ασημένιων κύκνων, το νοικοκύρεμα των νεκρών σ' ετοιμόρροπα κρεβάτια και ράφια, το φεγγάρι – τρύπα στο κρανίο του κόσμου και, βέβαια, οι εικόνες του βυθού και του εξαισίου ιλίγγου.

8. Ποιο το επίμονο αίτημα της ηρωίδας και ποια η συμβολική του διάσταση; Ικανοποιείται τελικά το αίτημά της; Γιατί;

α. Είναι να φύγει από το σπίτι (το επαναλαμβάνει 15 φορές) και να πάει στην πολιτεία. Η φυγή αυτή θα σήμαινε τη λύτρωσή της από τις συμβάσεις και την καταπίεση, από την ανασφάλεια, τη φθορά και τον θάνατο.

β. Δεν ικανοποιείται, γιατί η ίδια παραιτείται.

— Ίσως γιατί η πρόθεσή της για φυγή ήταν μια προσωπική ανάγκη της στιγμής, ένα φευγαλέο όνειρο και όχι ένα κοινωνικό αίτημα να συλλάβει την προοδευτική κίνηση της ζωής (Σ. Ιλίνσκαγια).

— Ίσως γιατί η φυγή πραγματοποιήθηκε με το μονόλογό της, ίσως το μόνο που ήθελε ήταν να ανοίξει την καρδιά της.

9. Γιατί επιλέχθηκε ως μουσική υπόκρουση η Σονάτα του Σεληνόφωτος του Μπετόβεν;

α. Επειδή όλα διαδραματίστηκαν μια νύχτα με φεγγάρι.

β. Επειδή η σονάτα είναι μουσική σύνθεση που αποτελείται από τρία ή τέσσερα μέρη διαφορετικού ρυθμού και εκτελείται από έναν ή δυο μουσικούς. Στο ποίημα οι ρυθμοί ανάλογα με την ψυχική κατάσταση της γυναίκας εναλλάσσονται. Ως θεατρικός μονόλογος ωστόσο ο λόγος της ακούγεται ως μουσική ενός μόνο οργάνου.

10. Ποια αίσθηση σου άφησε η εξομολόγηση της Γυναίκας; Ανάλογη με αυτήν που άφησε στον Νέο του ποιήματος; Γιατί

Τον νέο δεν τον άγγιξε ο εξομολογητικός μονόλογος παρά μόνο επιφανειακά και προσωρινά. Ίσως το ίδιο να συμβαίνει και με τους νεαρούς αναγνώστες του ποιήματος! Ίσως όμως και όχι. Γεγονός είναι ότι διαφορετικά αντιδρά ο σύγχρονος αναγνώστης αν είναι νέος και διαφορετικά αν είναι νέα, διαφορετικά αν είναι ώριμος άνδρας και διαφορετικά αν είναι ώριμη γυναίκα. Ας αφήσουμε τους μαθητές – θεατές να εκφραστούν ελεύθερα και ας εκφράσουμε κι εμείς, οι εκπαιδευτικοί, με ειλικρίνεια τη γνώμη μας στο τέλος.

11. Ήταν «άχρηστη» η εξομολόγηση της Γυναίκας;

Η Γυναίκα ομολογεί ότι η εξομολόγησή της ήταν άχρηστη. Μετανιώνει και οργίζεται στη σκέψη αυτή. Νιώθει ότι η πραγματικότητα είναι ανελέητη. Ο νέος δεν την κατάλαβε. Θεωρεί τη γυναίκα ως πρόσωπο μιας εποχής παρακμασμένης. Η υπερβολική του αυτοπεποίθηση πηγάζει από τα ανυποψίαστα νιάτα του και από την απόλυτη ιδεολογική του τοποθέτηση. Γι' αυτό και τον ειρωνεύεται κάπως ο ποιητής («ολότελα ήσυχος πια»). Δεν κατάλαβε την εξομολόγηση. Δεν πήρε λίγο από το φως που ήθελε να του μεταδώσει η γυναίκα. Το δώρο της ποίησης (εξομολόγησης) έμεινε ανεπίδοτο. Αυτό πικραίνει τη Γυναίκα (τον ποιητή) αλλά και ο Νέος (αποδέχτης της αφήγησης) χάνει την ευκαιρία να μεταλάβει λίγο φως και να διαβεί τον φράχτη που τον κρατάει έξω από την «Τέταρτη Διάσταση».

12. Ποίημα για την ποίηση.

α. Η γυναίκα που εξομολογείται είναι ποιήτρια.

β. Το «άφησέ με να'ρθω μαζί σου» ακούγεται σαν επίκληση, κραυγή απόγνωσης και απογοήτευσης της γυναίκας που δεν κατόρθωσε να προσφέρει τα δώρα της ποίησης. Είναι μόνιμο πρόβλημα των ποιητών – που έχουν επίγνωση του ρόλου τους – η αποδοχή ή όχι της ποίησής τους.

- γ. Η μόνωση της γυναίκας που την οδήγησε στον εξαισίο ίλιγγο είναι βιωματική κατάσταση και του ποιητή. Και ο ποιητής ξεκινάει από τα γήινα και ανθρώπινα, τα μικρά και καθημερινά και κατευθύνεται προς τα μεγάλα και τα αιώνια. Ξεχωρίζει για τις διαφορετικές του ιδιότητες, τη ποιητική του ενόραση αλλά και για τη δυνατότητά του να διεισδύσει στην άλλη διάσταση των πραγμάτων, στην Τέταρτη Διάσταση.
- δ. Η γυναίκα ομολογεί πως η παρομοίωση είναι η διανοητική λειτουργία που τη βεβαιώνει πως δε λείπει, δηλαδή πως υπάρχει. Μα αυτός είναι ο τρόπος που λειτουργεί ο κάθε γνήσιος ποιητής: Να συνδυάζει, να δημιουργεί, να ανιχνεύει τις αλληγορίες, με υπαινιγμούς και εικονοπλασίες, να φωτίζει τα νοήματα ή να τα κρύβει.

β. «Αίας»

1. Ο θεατρικός χαρακτήρας.

Διάβασε την απάντηση στην αντίστοιχη 1^η ερώτηση της Σονάτας.

2. Ο ρόλος του Αίαντα αποκτά διαστάσεις συμβόλου.

Διάβασε τις παρατηρήσεις του Ζήση Οικονόμου για τον Αίαντα στο Υλικό για τον εκπαιδευτικό.

3. Ποιο είναι το επίμονο αίτημα του Αίαντα

Ζητά να μείνει μακριά από τους ανθρώπους, κλειδωμένος και ασφαλής. Δεν τους αντέχει. Τον χλευάζουν, τον πειράζουν, τον ενοχλούν, τους ντρέπεται τους συντρόφους του γιατί πέρασε μια κρίση τρέλας. Τον έχουν εκμεταλλευτεί, τον χρησιμοποίησαν μόνο για το συμφέρον τους. Δεν τους αντέχει. Η μόνωσή του όμως τον οδηγεί και αυτόν στην ώριμη αυτογνωσία. Επιλέγει στο τέλος να βγει και να αντιμετωπίσει το θάνατον του σαν ίσος προς ίσο.

4. Η νυχτερινή και πρωινή εμπειρία του Αίαντα.

Σύνθετη άσκηση κατανόησης και πύκνωσης που θα την αντιμετωπίσουν μόνοι τους οι μαθητές έχοντας βέβαια κοντά τους το κείμενο.

5. Οι ανάδρομες του Αίαντα.

- α. Άσκηση κατανόησης που βοηθά το μαθητή να οργανώσει κάπως στη σκέψη του το χάος των αναδρομών που επιχειρεί ο Αίας.
- β. Συνειδητοποιεί στην πράξη ότι από τις συνθέσεις της Τέταρτης Διάστασης μπορεί να λείπει η δράση αλλά όχι και η εσωτερική δράση, οι σπειροειδείς κινήσεις της μνήμης και οι κεντρομόλες της ενδοσκόπησης και του στοχασμού.

6. Ο λόγος για την ποίηση.

Η παρομοίωση «σαν σβησμένη φωτιά» και το σχόλιο του Αίαντα (Ρίτσου) για την παρομοίωση. Το πέρασμα του Αίαντα στην Τέταρτη Διάσταση, όπου είναι ο μόνος που βλέπει αυτούς που γύρισαν (τους νεκρούς) μαζί με την αρκούδα κ.λπ.

7. Τα υπερρεαλιστικά στοιχεία του Αίαντα.

Η σκηνή με της επιστροφή των νεκρών, η σκηνή κάτω από την ασπίδα, το «ελαστικό» αφτί κάποιου συντρόφου, τα τσέρκια που κυλούσαν από τους λόφους, το όνομά του που ακούγεται από κάθε γωνιά κ.λπ.

8. Είναι άχρηστη η εξομολόγηση του Αίαντα;

Άχρηστη είναι κατά μία έννοια γιατί οι αποδέκτες της (δούλα Τέκμησσα) δεν απέτρεψαν τον Αίαντα από την αυτοκτονία. Η χρησιμότητά της έγκειται στο γεγονός ότι πυροδότησε τη μνήμη του Αίαντα και τον οδήγησε στην ώριμη απόφασή του.

9. Ο Αίαντας είναι αντιπολεμικό ποίημα;

Να αξιοποιηθούν οι σκέψεις του Αίαντα για την απάτη των θεών και για τη δική του αυταπάτη, για τις μάταιες ξιπασιές και τις μάχες, για την έγνοια των Αχαιών για λάφυρα και έπαθλα, για τους νεκρούς του πολέμου, για τις φανταστικές νίκες και τις χρυσές ανύπαρκτες πολιτείες... (Οι μαθητές έχουν ήδη μια εμπειρία: την Ελένη του Ευριπίδη).

γ. Σύγκριση των δύο ποιητικών συνθέσεων.

Ομοιότητες:

1. Ο επαναλαμβανόμενος στίχος.
  - Στη Σονάτα: «Άφησε με να'ρθω μαζί σου».
  - Στον Αίαντα: «Κλείσε τις πόρτες, κλείσε τα παράθυρα, μαντάλωσε τη μάντρα».
2. Η μοναξιά.
  - Η Γυναίκα, επειδή είναι προχωρημένης ηλικίας και ζει μόνη της σ' ένα σπίτι που όλο παλιώνει.
  - Ο Αίαντας, επειδή τον πρόδωσαν οι φίλοι του, μετά την κρίση της τρέλας του γελούν εις βάρος τους οι συμπατριώτες του, η γυναίκα του δεν κατανοεί το πρόβλημά του, είναι μακριά από την πατρίδα του σε εχθρικό έδαφος και ο μονάκριβος αδελφός του Τεύκρος δεν απαντά στις επικλήσεις του.
3. Οι αναδρομές στο παρελθόν.
  - Η Γυναίκα τα νιάτα της και το γέραςμά της. Τότε που ονειρευόταν, που καλλιεργούσε το μουσικό της ταλέντο, τις συνομιλίες της με τον Θεό, την πολιορκία της από ηλιοκαμένα σώματα νεκρών, τη μοναξιά της και την αγνότητά της, τους νεκρούς του σπιτιού της, την υποταγή της και τους συμβιβασμούς της, τον εξαίσιο ίλιγγο στην κουζίνα της, τα ποιήματά της, τον πονοκέφαλο και τις ζαλάδες της.
  - Ο Αίαντας θυμάται τις ηρωικές του πράξεις, όταν πολεμούσε με τους Τρώες, τη νύχτα της κρίσης του, τις ενέργειες την αυγή πριν την εξομολόγησή του και τα παιδικά – νεανικά του χρόνια στην πατρίδα του.
4. Το ψυχικό αποτύπωμα των αναδρομών..
  - Στη Σονάτα το μεγάλο βάρος της μνήμης ωθεί τη γυναίκα σε μια ώριμη αυτογνωσία: αν έφευγε από το σπίτι, ίσως γλίτωνε από τον χρόνο και τη φθορά. Όμως φτάνει στον εξαίσιο ίλιγγο, βυθίζεται στη ζωή της και έτσι παραιτείται από την τολμηρή ιδέα της φυγής. Η μνήμη την ωθεί στο συμβιβασμό και την παραίτηση.

- Στον Αίαντα ο ήρωας αποκτά κι αυτός «το αξιότιμο βάθος της γνώσης που αποκτιέται με τον χρόνο» αφού ταλαντεύεται ανάμεσα στην ντροπή, την απογοήτευση, την αίσθηση της εγκατάλειψης, την οργή γιατί τον χρησιμοποίησαν, τελικά φτάνει στην αποκήρυξη της δόξας, στην παραίτηση από κάθε διεκδίκηση, στη συνειδητοποίηση της μηδαμινότητας και του προκαθορισμού της ανθρώπινης μοίρας. Καρπός αυτής της διαδρομής είναι η ώριμη απόφασή του να αυτοκτονήσει. Ο θάνατος είναι ο άντρας που ζητά για να μιλήσει μαζί του σαν ίσος προς ίσο. Και βγαίνει στο φως, για να τον συναντήσει.
5. Η ρευστότητα της βούλησης και η τάση για ματαιώση.
- Η Γυναίκα ματαιώνει την έξοδό της προς την πολιτεία.
  - Ο Αίαντας κρυώνει και σε λίγο ζεσταίνεται, θέλει να ασφαλιστεί στο ημίφως πίσω από τις κλειστές πόρτες και στο τέλος ανοίγει τις πόρτες και εξέρχεται σε ανοιχτό χώρο και στο φως.
6. Οι ήρωες – προσωπεία του ποιητή.
- Και οι δύο μιλούν για την ποιητική λειτουργία, ποίηση που νιώθει ο ποιητής όταν μπορεί να παρομοιάζει, όταν περνά δηλαδή τα πράγματα του κόσμου μέσα από το φίλτρο του πνεύματός του και τα ξαναφτιάχνει από την αρχή.
- Η Γυναίκα ισχυρίζεται ότι η παρομοίωση τη βεβαιώνει «πως δε λείπει» δηλαδή πως υπάρχει.
- Ο Αίαντας νιώθει μια γλυκιά αγαλλίαση, όταν λέει «σαν μια φωτιά σβησμένη», επειδή μπορεί να βάζει πάλι (μετά από την κρίση) το να πράγμα δίπλα στ' άλλο, να μιλά, να μεταλλάζει, δηλαδή όταν μπορεί και λειτουργεί ποιητικά.
7. Αισιόδοξη προοπτική.
- Στη Σονάτα, παράλληλα προς την παράταση της διαδικασίας της παρακμής και του θανάτου του παλιού κόσμου αχνοφέγγει κιόλας το φως μιας νέας ζωής. «Πρέπει να δω λιγάκι πολιτεία...».

Στον Αίαντα παρά την τραγική λύση υπάρχει μια αισιόδοξη προοπτική. Ο Αίας αυτοκτονεί βέβαια, αλλά «επιζούν οι δούλες με την εύγλωττη ταξική απάθειά τους».

8. Η ειρωνεία:

Σε ειρωνεία βρίσκεται ο αναγνώστης.

- Στη Σονάτα πιστεύει ότι η Γυναίκα τελικά θα λυτρωθεί.
- Στον Αίαντα, αντίθετα, πιστεύει ότι ο ήρωας θα ισορροπήσει εσωτερικά και ότι θα επιβιώσει προστατευμένος πίσω απ τις κλειδωμένες πόρτες.

Και στις δύο περιπτώσεις ωστόσο διαψεύδεται.

Διαφορές:

1. γυναίκα ≠ άντρας.
2. από τη σύγχρονη εποχή ≠ από τον αρχαιοελληνικό μύθο.
3. ανώνυμη ≠ επώνυμος.
4. Νέος άντρας ≠ Τέκμησσα (γυναίκα)
5. νύχτα ≠ μέρα.
6. εσωτερικό σπιτιού παλιού με φθαρμένα έπιπλα, σεληνόφως ≠ εσωτερικό σπιτιού γεμάτου σφαγμένα ζώα, μια άρρωστη ανταύγεια σέρνεται στους τοίχους.
7. Η Γυναίκα ζητά να φύγει, να λυτρωθεί, αλλά μένει.
Ο Αίας ζητά να κλειδωθεί, αλλά φεύγει.
8. Ο δυνατός και ρωμαλέος Αίας φοβάται.
Η γερασμένη Γυναίκα εκπέμπει έναν ερωτισμό.
9. Το ίχνος του φλιτζανιού στο τραπέζι, το μαλλί της αρκούδας όλο αγκάθι και τριβόλια κ.λπ. στη Σονάτα.

Στον Αίαντα οι φωνές που μιμούνται τη φωνή του, ο ήχος κάτω από την ασπίδα, το δροσερό κόκκινο που δεν τον έκαψε, το φιλικό χτύπημα από τις φτερούγες στον ώμο του, η τραγίσια οσμή από το κορμί του και βέβαια πλήθος μεγάλο από εικόνες οπτικές.

- 10.** Στη Σονάτα: μόνο η Γυναίκα και ο Νέος.
Στον Αίαντα: ο Αίας, η Τέκμησσα και η δούλα.
- 11.** Στη Σονάτα: μόνο υπαινικτικά κάποιοι ανώνυμοι νέοι μέσα στις αναμνήσεις της Γυναίκας. Στον Αίαντα: η γυναίκα του, το παιδί του, οι εχθροί, οι συμπατριώτες, ο Τεύκρος, η μητέρα του, οι νεκροί, οι γύφτοι, η αρκούδα.
- 12.** Στη Σονάτα η αρκούδα ταυτίζεται με τη γυναίκα, είναι το σύμβολο της εκούσιας υποταγής, που υπακούει επάνω απ' όλα στην ακατανίκητη θέλησή της για ζωή. Στη γυναίκα έχουμε έναν απολύτως προσωπικό και οικειοθελή καταναγκασμό τον οποίο επιβάλλουν η συνήθεια, η ασφάλεια και η προστασία της συνήθειας και η μνήμη... (Κ. Γ. Παπαγεωργίου)
- Στον Αίαντα η αρκούδα ταυτίζεται με τον Αίαντα (τον Ρίτσο). Βλέπει μαζί του τους νεκρούς (αυτούς που γύρισαν), ενώ κανένας άλλος δεν τους αντιλαμβάνεται. Είναι γυμνασμένο το ένστικτό της όπως και του ποιητή. Μπορούν και οι δύο να κινηθούν στην Τέταρτη διάσταση.

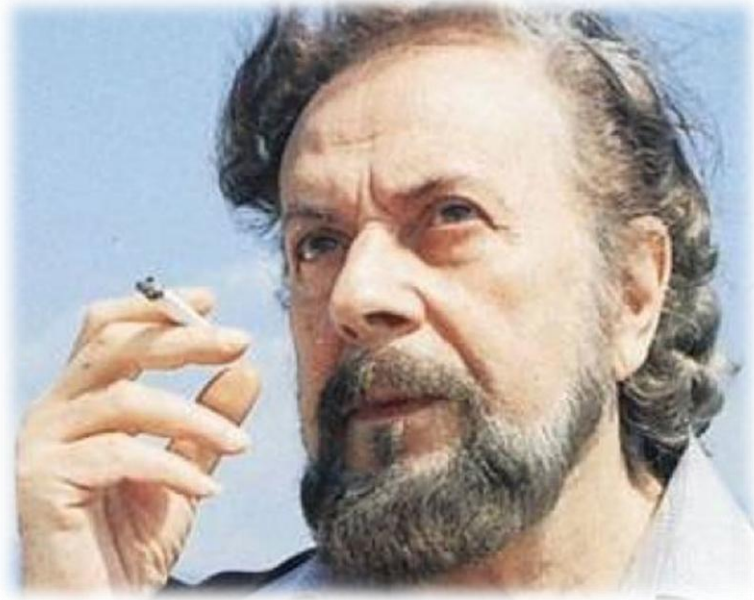
Θέατρο
«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ» – Μαίρη Ιγγλέση
Θεατρική περίοδος: 2002 – 2003

Γιάννη Ρίτσου
«Η Σονάτα του Σεληνόφωτος»
«Αίας»

Σκηνοθεσία: Χρήστος Τσάγκας

Προτάσεις δραστηριοτήτων για μαθητές – θεατές
Γυμνασίου Λυκείου μετά την εμπειρία της
παράστασης

Φύλλα εργασίας

Αναστάσης Μαδαμόπουλος,
φιλόλογος
Σύμβουλος Εκπαιδευτικών προγραμμάτων
της «Ελεύθερης Έκφρασης».

α. «Η Σονάτα του Σεληνόφωτος»

---

1. Ποια στοιχεία προσδίδουν στη σύνθεση αυτή θεατρικό χαρακτήρα;

---

2. Ποιος είναι ο λόγος της ανωνυμίας των δύο προσώπων που βρίσκονται στη σκηνή;

---

3. Ο ρόλος της ηρωίδας αποκτά διαστάσεις συμβόλου; Ποιου;

---

4. Πώς περιγράφεται το σπίτι και ποια η σχέση της ηρωίδας με τον ιδιωτικό της χώρο;

---

5. Πώς λειτουργούν τα πράγματα μέσα στο ποίημα και τι είδους πράγματα προτιμώνται;

---

6. Πώς περιγράφεται η πολιτεία και πώς λειτουργεί η περιγραφή της σε σχέση με την αντίστοιχη περιγραφή του σπιτιού;

---

7. Ποια τα υπερρεαλιστικά στοιχεία της Σονάτας;

---

8. Ποιο το επίμονο αίτημα της ηρωίδας και ποια η συμβολική του διάσταση; Ικανοποιείται τελικά το αίτημά της; Γιατί;

---

9. Γιατί επιλέχθηκε ως μουσική υπόκρουση η Σονάτα του Σεληνόφωτος του Μπετόβεν;

---

10. Ποια αίσθηση σου άφησε η εξομολόγηση της Γυναίκας; Ανάλογη με αυτήν που άφησε στον Νέο του ποιήματος; Γιατί;

---

11. Ο ποιητής στον Επίλογο εκτιμά ότι η εξομολόγηση της Γυναίκας ήταν άχρηστη. Συμφωνείς με την εκτίμησή του; (Σε ένα άλλο του ποίημα ο Γ. Ρίτσος ομολογεί ότι «το πιο βαρύ φορτίο είναι το φως που δεν μπορούμε να δώσουμε». Υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην άχρηστη εξομολόγηση και το φως, που δεν μπορούμε να δώσουμε, το ανεπίδοτο δηλαδή δώρο της ποίησης;).

---

12. Η Σονάτα μπορεί να αναγνωσθεί και ως ποίημα με θέμα την ίδια την ποίηση. Να τεκμηριώσεις τη θέση αυτή αντλώντας στοιχεία από το κείμενο.

β. «Αίας»

1. Ποια στοιχεία προσδίδουν στη σύνθεση αυτή θεατρικό χαρακτήρα;

---

2. Ο ρόλος του Αίαντα αποκτά διαστάσεις συμβόλου. Ποιου;

---

3. Ποιο είναι το επίμονο αίτημα του Αίαντα; Πώς εξηγήσεις την επιμονή του; Τι επιλέγει στο τέλος; Γιατί;

---

4. Η εξομολόγηση του Αίαντα γίνεται πρωί. Τα αφηγημένα διαδραματίστηκαν σε δύο χρονικές βαθμίδες: α. τη νύχτα (που «δεν έβλεπε» μέσα στην κρίση του και β. την αυγή (όταν πια συνήλθε και είδε). Να παρουσιάσεις περιληπτικά σε δύο παραγράφους τη νυχτερινή και την πρωινή εμπειρία του Αίαντα.

---

5. Οι ανάδρομες του Αίαντα στο παρελθόν δεν έχουν την ίδια εμβέλεια.

α. Να δώσεις από ένα παράδειγμα για κάθε χρονικό επίπεδο:

— το πρωί → _____

_____

— την προηγούμενη νύχτα → _____

_____

— την περίοδο του τρωικού πολέμου → _____

_____

— πριν τον τρωικό πόλεμο στη Σαλαμίνα. → _____

_____

β. Οι τόσο πυκνές και ποικίλες αναδρομές για ποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα των ποιημάτων της Τέταρτης Διάστασης μας βεβαιώνουν;

_____

_____

_____

_____

_____

6. Υπάρχουν στο ποίημα κάποιοι σίχοι που μπορούν να αναγνωστούν ως λόγος για την ποίηση. Να τους καταγράψεις και να δικαιολογήσεις την επιλογή σου.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

7. Υπάρχουν κάποια υπερρεαλιστικά στοιχεία του Αίαντα και ποια;

---

8. Θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε και την εξομολόγηση του Αίαντα ως άχρηστη; Γιατί;

---

9. Να θεμελιώσεις με στοιχεία που θα αντλήσεις από το κείμενο τη θέση: Ο Αίαντας είναι και αντιπολεμικό ποίημα.

γ. Σύγκριση των δύο ποιητικών συνθέσεων.

Ομοιότητες:

1. Και στα δυο έργα υπάρχει ένας επαναλαμβανόμενος στίχος.
 Στη Σονάτα: _____
 Στον Αίαντα: _____
2. Και οι δύο πρωταγωνιστές νιώθουν βαθιά μοναξιά.
 Η Γυναίκα γιατί _____
 _____
 Ο Αίαντας γιατί _____
 _____
3. Και τα δύο πρόσωπα επιχειρούν αναδρομές στο παρελθόν.
 Η Γυναίκα κυρίως θυμάται _____
 _____
 Ο Αίαντας κυρίως θυμάται _____
 _____
4. Οι αναδρομές αυτές (η δραστηριότητα της μνήμης) έχουν το ίδιο σχεδόν αποτέλεσμα στην ψυχοσύνθεση των δύο ηρώων.
 Στη Γυναίκα: _____
 Στον Αίαντα: _____
5. Και οι δύο ήρωες εμφανίζονται ρευστοί ως προς τη βούλησή τους και τους χαρακτηρίζει μια τάση ματαίωσης.
 Η Γυναίκα: _____
 Ο Αίαντας: _____
6. Και οι δύο ήρωες παρουσιάζονται σε κάποιους στίχους ως προσωπεία του ποιητή και μιλούν για το ίδιο θέμα.
 Η Γυναίκα όταν _____
 _____
 Ο Αίας όταν _____
 _____

7. Στην κατάληξη και των δυο ποιημάτων διανοίγεται μία αισιόδοξη προοπτική τονισμένη μάλιστα ιδεολογικά.

Στη Σονάτα: _____

_____

_____

Στον Αίαντα: _____

_____

_____

Σε ποιο από τα δυο έργα νομίζεις ή πιστεύεις ότι η αισιόδοξη προοπτική είναι περισσότερο εμφανής; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου.

_____

_____

_____

_____

_____

8. Και τα δύο έργα τα διατρέχει μια ιδιότυπη ειρωνεία:

Στη Σονάτα: _____

_____

Στον Αίαντα: _____

_____

Διαφορές:

1. Ως προς το φύλο του ήρωα.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

2. Ως προς την πηγή από την οποία αντλείται ο ήρωας (προέλευση)

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

3. Ως προς την επωνυμία των ηρώων.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

4. Ως προς το βουβό πρόσωπο, τον αποδέκτη της παραληρηματικής εξομολόγησης.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

5. Ως προς τη χρονική στιγμή της εξομολόγησης.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

6. Ως προς το σκηνικό και το φωτισμό του.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

7. Ως προς το αίτημα των ηρώων και την τελική τους απόφαση.

Η Γυναίκα: _____

Ο Αίαντας: _____

8. Ως προς την αντίθεση ανάμεσα στο φαίνεσθαι και στο είναι.

Ο επικός ρωμαλέος ήρωας με τις συγκεκριμένες σωματικές διαστάσεις έχει κάτι το αταίριαστο: _____

Η Γυναίκα με τα μαύρα, η γερασμένη από το χρόνο έχει κάτι το αταίριαστο: _____

9. Ως προς τις αισθήσεις που ενεργοποιούνται κατά την ανάγνωση.

Στη Σονάτα κυρίως η όραση που κυνηγάει και συλλαμβάνει τις πιο μικρές λεπτομέρειες. Παραδείγματα: _____

_____

Στον Αίαντα και άλλες αισθήσεις. Παραδείγματα: _____

_____

10. Ως προς τον αριθμό των προσώπων που κινούνται στο σκηνικό χώρο.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

11. Ως προς τον αριθμό των πρόσωπων που αναφέρονται στους μονολόγους.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

12. Ως προς το συμβολισμό της αρκούδας.

Στη Σονάτα: _____

Στον Αίαντα: _____

δ. Η παράσταση

1. α. Να περιγράψεις το σκηνικό χώρο στη θεατρική παρουσίαση των δύο μονολόγων που παρακολούθησες.

- β. Ανταποκρίνεται η σκηνογραφία στις σκηνοθετικές οδηγίες που δίνει ο ποιητής στους προλόγους και επιλόγους των ποιητικών συνθέσεων;

- γ. Μπορείς να δώσεις κάποια εξήγηση για τις αποκλίσεις που έχεις επισημάνει;

- δ. Ποιά θα ήταν τα δικά σου σκηνικά, αν ήσουν ο σκηνογράφος της παράστασης;

---

2. Να σχολιάσεις τη σκηνική δράση των αποδεχτών των δύο μονολόγων (των βουβών προσώπων). Πιστεύεις ότι ο σκηνοθέτης κίνησε τα σημαντικά αυτά πρόσωπα σύμφωνα με τον πνεύμα του κειμένου; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου.

---

3. Να σχολιάσεις τα ποικίλα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν στην παράσταση (video, μαγνητοταινία, μουσική υπόκρουση κ.λπ.)

---

4. Πώς κρίνεις την επιλογή του κ. Τσάγκα να υποδυθεί το ρόλο της Γυναίκας με τα μαύρα; Πιστεύεις ότι η επιλογή αυτή θολώνει το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο ποιητής με το κείμενο αυτό;

---

5. Στον Αίαντα η δούλα είναι βουνό πρόσωπο. Πώς κρίνεις τη ιδέα του σκηνοθέτη να βάζει στο στόμα της την τελευταία πρόταση της παράστασης, που δεν υπάρχει ωστόσο στο ποίημα: «Ήταν ο πιο καλός, ο πιο γενναίος»;

Πώς αντιλαμβάνεσαι αυτούς τους χαρακτηρισμούς;

---

6. Πιστεύεις ότι η παράσταση σε βοήθησε να κατανοήσεις βαθύτερα τη Σονάτα που ίσως την έχεις διδαχθεί ήδη στο σχολείο σου; Να δικαιολογήσεις τη θετική ή αρνητική απάντησή σου.

---

7. Γράψε δύο φράσεις, μία από κάθε ποίημα, που σου άγγιξαν την ψυχή και δε θα ξεχάσεις ποτέ. Δικαιολόγησε την επιλογή σου.

Από την Σονάτα: _____

Από τον Αίαντα: _____

---

8. Ποια μουσική υπόκρουση θα διάλεγες για τον Αίαντα και για ποιους λόγους;

---

9. Σε μια παράγραφο 120 – 140 λέξεων να αιτιολογήσεις μία από τις παρακάτω θέσεις:

- 1) Ήταν μια ενδιαφέρουσα παράσταση. Δεν έχασα το χρόνο μου.
- 2) Ήταν μια υπέροχη παράσταση. Θα μου μείνει αξέχαστη.
- 3) Ήταν μια βαρετή παράσταση. Οι ώρες μου φάνηκαν χρόνια.
- 4) Ήταν μια κακή παράσταση.
